

need in pointing out the John Amos Comenius' scientific views which not only speeded the process through Pedagogy's singling out as an independent science but, also outlined perspectives for the educational theory and practice development ages ahead. The John Amos Comenius' requirements towards higher school educator's personality which include professional competency, ability to run the class effectively, commitment to regular knowledge acquisition, mastering the educational professional culture are still actual for today. The general didactics' included into research based on educational process regulations uses achievements gained by many sciences, such as Philosophy, Psychology, Age Psychology, Cybernetics and other. Didactics, like the other sciences constantly goes through renewal and formation.

Key words: John Amos Comenius, Didactics, higher educational establishment, academy.

УДК 377.1:7

Пастирська І. Я.*

ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ТА СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті схарактеризовано можливості інтегративного підходу до формування системного змісту вивчення іноземної мови та спеціальних дисциплін у вищих навчальних закладах. Показано важливість самостійної роботи у сфері іншомовної підготовки та роль мотиваційного компоненту у вивченні іноземних мов. Обґрунтовано, що в цілісній моделі фахівця іноземна мова є засобом пізнання й стимулом до діяльності, що орієнтує студентів на всебічний розвиток і сприяє об'єднанню навчальних, виховних, освітніх, розвивальних функцій навчальних дисциплін. Виявлено, що саме інтегративні чинники спроможні регулювати співвідношення різнорідних знань і забезпечити їх сумісність і системність.

Ключові слова: інтегративний підхід, інтеграція, іноземні мови, професійна спрямованість, спеціальні дисципліни, вищі навчальні заклади.

Завданням вищої професійної освіти є не лише формування професійних знань, умінь і навичок, а й «формування орієнтації на подальше підвищення своєї професійної компетенції, розвиток уміння спілкуватися, використовуючи слово як засіб комунікації для вирішення професійних завдань в умовах розширення міжнародних зв'язків. Тому актуальною стає проблема підготовки майбутніх фахівців до іншомовного професійного спілкування» [2, с. 48]. Зміст і технологія навчання іноземної мови має відповідати актуальним інтересам і задовольняти потреби студента, тобто відтворювати оточення, найбільш наближене до реального життя.

Іноземна мова є невід'ємною частиною професійної компетентності майбутніх інженерів, причому специфіка її вивчення у вищих технічних навчальних закладах полягає не лише в загальнокультурному розвитку фахівця, що володіє іноземними мовами, а й у безпосередньому формуванні професійних знань та умінь фахівців на основі використання іншомовних джерел інформації, безпосереднього спілкування з іноземними колегами, включення фахівця у світовий науковий процес і розвиток відповідної галузі виробництва.

Зростання значущості інтегративних тенденцій у всіх аспектах діяльності сучасного суспільства породжує суперечність між вимогами інтеграції всіх компонентів професійної підготовки сучасного фахівця та реальним фактологічним характером професійної освіти, між постійним зростанням обсягу знань і традиційними методиками структурування змісту освіти, необхідністю проблемного підходу до професійної підготовки та домінуванням предметного підходу в реальному навчально-виховному процесі.

*© Пастирська І. Я.

У психолого-педагогічній літературі досліджувалися питання організації навчання студентів на засадах інтеграції (А. Беляєва, М. Берулава, С. Гончаренко, А. Данилюк, С. Клепко, Ю. Козловський, І. Сіяговська та ін.). зокрема у процесі вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах (Т. Шаргун, І. Ключковська, Т. Карнаухова, В. Суміна, Т. Станівська, Ю. Стиркіна) та ін. За умови безумовної важливості цих досліджень ступінь розроблення проблеми інтеграції у формуванні професійної іншомовної підготовки студентів є недостатнім, вимагає обґрунтування її змісту та форм з урахуванням нових підходів у педагогічній науці.

Метою цієї статті є висвітлення можливостей інтегративного підходу до формування змісту інтеграції іноземної мови та спеціальних дисциплін у вищих навчальних закладах.

За умов цілісного, інтегративного підходу до вивчення іноземної мови та спеціальних дисциплін відбувається перенесення навичок і вмінь пошуку інформації, сформованих при навчанні іноземній мові, в мовну діяльність рідною мовою. Так, навчання читання іноземною мовою сприяє розвитку в студентів навичок, передбачених освітньо-кваліфікаційними характеристиками: «професійно значущі для фахівця дії та операції – аналіз, синтез, зіставлення, прогнозування, відновлення цілого за його складовими, висунення і захист гіпотез тощо, органічно входить в процес читання, процесуальна сторона якого має аналітично-синтетичний характер і потребує застосування всіх цих операцій. Ці дії, загальні для творчої діяльності в будь-якій галузі, широко використовуються при подальшому застосуванні набутої при читанні інформації» [5, с. 15]. Провідними навчальними мотивами студентів є професійні та особистісні, прагматичні, пізнавальні тощо.

На різних курсах роль домінантних мотивів змінюється. На першому курсі провідний мотив – «професійний», на другому – «особистого престижу», на третьому і четвертому курсах – обидва ці мотиви, на четвертому – ще й «прагматичний». Другий різновид мотивів навчальної діяльності пов'язаний із позанавчальною ситуацією, але здійснює позитивний вплив на навчання. Дії з боку суспільства формують почуття обов'язку, яке зобов'язує особу отримати освіту, зокрема професійну, і стати повноцінним громадянином, корисним для своєї країни, для своєї родини. До цієї ж групи мотивів належать і ті, що пов'язані з вузькоособистісними інтересами. Процес навчання при цьому сприймається як шлях до особистого добробуту, як засіб просування життєвими сходами. Третій вид мотивів пов'язаний із самим процесом навчальної діяльності. Студент отримує задоволення від зростання своїх знань під час освоєння нового матеріалу; мотивація навчання відображає стійкі пізнавальні інтереси.

Усвідомлюючи реальність вищезгаданого питання, варто відзначити важливість самостійної роботи у сфері іншомовної підготовки. Важливим мотиваційним компонентом уже з першого курсу є опрацювання фахової літератури (інструкції, журнали, газети, статті, монографічні видання), яка згодом стане потрібною для студентів/курсантів у написанні курсових і дипломних робіт, виступах на конференціях, підготовці наукових статей [2, с. 52].

Інтеграція іноземних мов за професійним спрямуванням із дисциплінами гуманітарного циклу активізує процес засвоєння, позитивну мотивацію навчання, спонукаючи до постійного застосування знань і способів дій. Використання знань із суміжних предметів – це їх повторення та закріплення, що показує на практиці потрібність знань у подальшому процесі пізнання. У свою чергу усвідомлення потреби у знаннях зміцнює інтерес до їх поглиблення й розширення [4, с. 208]. Звертаючись до знань із суміжних предметів, викладач спонукає до переносу знань і способів дій у нові пізнавальні ситуації, активізуючи мисленнєві процеси аналізу й синтезу, порівняння, узагальнення та класифікації.

Процес інтегрованого навчання цілком логічно назвати «інтеграцією за процесуальною ознакою» [6]. Це означає, що в єдиному процесі синтезуються: цілі

навчання професійної та іншомовної мовленнєвої діяльності; елементи предмета навчання професійної та іншомовної мовленнєвої діяльності; компоненти змісту навчання професійної та іншомовної мовленнєвої діяльності; методи та засоби навчання професійної та іншомовної мовленнєвої діяльності; контроль результатів навчання професійної та іншомовної мовленнєвої діяльності.

Вважаємо, що встановлення інтеграційних зв'язків доцільне не лише стосовно фактичної інформації, але щодо виконуваних дій та операцій. У цьому разі іноземна мова здатна впливати на формування необхідних фахівцю низки професійних умінь, тобто у процесі підготовки фахівців у вищих навчальних закладах інтеграція змісту спеціальних дисциплін зі знаннями іноземної мови допомагає виділяти і презентувати професійно значущі знання, створювати та розвивати комунікаційні уміння тощо.

Здатність виразити свої думки іноземною мовою як на загальні, так і на професійні теми припускає уміння вибрати необхідний мовний зразок і його лексичне наповнення у зв'язку зі швидко змінними умовами спілкування. Під час добору вправ на перше місце висувається «вимога ситуативності, тобто максимального наближення процесу навчання до умов реальної комунікації. Разом із традиційним курсом навчання студенти мають можливість вибирати різні спецкурси з метою отримання поглиблених знань з іноземної мови в межах своєї спеціальності. Причому мається на увазі не тільки сфера професійної лексики, але й норми ділового етикету, діловодство, бізнес-курс тощо. Особливу увагу слід приділити навичкам аналізу і створення різних типів академічних текстів і документів, необхідних для участі в міжнародних програмах і проектах [9, с. 225]. Рівень професійної компетенції майбутнього фахівця безпосередньо залежить від обсягу накопичених знань, від його здібностей поповнювати свій багаж новою професійною інформацією.

У своїй професійній діяльності, як і в процесі навчання, інженери «знайомляться із зарубіжною літературою з фаху, засвоївши декілька елементарних граматичних правил і користуючись словником. Вони можуть приблизно зрозуміти про що йдеться у статті, тому що існує ціла низка інтернаціональних термінів, які є характерними для наукової та технічної літератури» [3, с. 292]. Але часто виникає ситуація, коли при перекладі всі слова знайомі, але зміст речення не зрозумілий, що нівелює результат вивчення іноземної мови і негативно впливає на рівень професійної підготовки фахівця.

Іншомовна підготовка у вищих навчальних закладах сприяє «передусім формуванню особистості, здатної до співіснування з представниками інших мов і культур, прагнучої до саморозвитку і самореалізації, підвищення рівня освіченості й розширення кругозору, з розвиненими комунікативними навичками, що дозволяють їй вільно спілкуватися з партнерами з інших країн» [10, с. 166]. Водночас міжпредметна основа тематичного змісту сфер спілкування навчального предмета «Іноземна мова» забезпечує створення навчального середовища для втілення принципу інтегративності [7].

На нашу думку, іноземна мова має займати у професійній підготовці не лише місце навчального предмета, не лише мати яскраво виражену професійну спрямованість, але й органічно входить як важливий компонент до структури професійної підготовки майбутнього фахівця.

Обґрунтування змісту та реалізація інтеграції є тривалим і трудомістким процесом, який вимагає розроблення відповідних інноваційних форм і методів навчання, об'єднання зусиль науковців і викладачів різних дисциплін.

Водночас інтеграція іноземної мови з іншими дисциплінами передбачає структурування трьох компонентів: перший компонент визначає елементи (мова і ті навчальні дисципліни, які інтегруються); другий компонент визначає підставу інтеграції (цільові, мотиваційні, операційні елементи); третій компонент утворює зінтегрований об'єкт – цілісний, новий результат інтегративного навчання (якісно інші знання) [8]. Інтеграція змісту навчання іноземної мови зі спеціальними дисциплінами має властивості комплексного підходу з різноманітними видами інтеграції та може

виражатися у формі інтегрованих курсів, які формують систему всіх компонентів іншомовної підготовки фахівця.

Під час навчання іноземних мов вибір навчальних програм, які можна використовувати як онлайніві елементи, практично не має обмежень – це лексико-граматичні тести, тексти, діалоги, пісні, відеофільми іноземними мовами, можливість прослуховування диктора і себе та багато іншого. Усе це, «з одного боку, дозволяє вивчати іноземні мови більш ефективно, вдосконалювати мовну, мовленнєву та соціокультурну компетенції, що складають іншомовну комунікативну компетенцію, а з іншого – формує професійну компетентність майбутніх фахівців, розвиваючи в них необхідні професійно-значущі якості, рефлексію, вміння працювати самостійно, веде до самовдосконалення, розкриваючи їх творчий потенціал, поширюючи кругозір, тощо» [1, с. 205]. Під час вивчення іноземних мов при застосуванні онлайнівого компоненту змішаної форми навчання є можливість імітувати природне спілкування під час діалогу «людина-машина», чому сприяють такі чинники: автентичність мовного матеріалу; можливість правильно «розуміти» повідомлення, які закладені у програму, і адекватно реагувати на них; ситуативне оформлення діалогу (створення умов, характерних для природної комунікативної ситуації); широке використання комп'ютерних формул мовного етикету, зокрема фраз із визначеним емоційним забарвленням; персоніфікація комп'ютера через створення його ролі (рольова гра).

Інтеграція знань з іноземної мови зі змістом спеціальних дисциплін удосконалює знання з іноземної мови, реалізує функції мовлення на предметному змісті, формує цілісне сприймання світу, збагачує діапазон професійних знань, розвиває творче мислення, формує базу для ефективного спілкування на професійному рівні.

Це формує цілісну модель майбутнього фахівця, де іноземна мова є засобом пізнання й стимулом до діяльності, що орієнтує студентів на всебічний розвиток і сприяє об'єднанню навчальних, виховних, освітніх, розвивальних функцій навчальних дисциплін. Зміст навчання іноземної мови при цьому збагачується за змісту спеціальних дисциплін, причому професійне спрямування іншомовних текстів професійного характеру переростає у формування інтегрованої системи професійних знань й умінь, у якій розвиваються всебічні аспекти готовності до майбутньої професійної діяльності. Це підвищує мотивацію вивчення іноземної мови, а в кінцевому результаті – і якість підготовки фахівців.

Прикладом інтеграції технічних і лінгвістичних знань студентів є інтеграція на лексичному рівні. Під час вивчення спеціальних дисциплін студенти постійно зустрічаються зі словами іноземного походження, термінами, величинами, назвами одиниць тощо. Тому інтегративні зв'язки між вивченням спеціальних дисциплін та іноземної мови спрямовані на вдосконалення професійних знань студентів і розвиток мовного апарату з іноземної мови.

Саме інтегративні чинники спроможні регулювати співвідношення різнорідних знань і забезпечити їх сумісність, повноту змісту, професійне спрямування навчального матеріалу.

Проблема інтеграції іноземних мов і спеціальних дисциплін активно досліджується в українській професійній педагогіці протягом останніх років. Однак ці дослідження потребують наукової оцінки та узагальнення. На нашу думку, перевага описаного методу є надзвичайно суттєвою: якщо в процесі вивчення іноземної мови студенти засвоюють окремі фрагментарні професійно спрямовані тексти, то в такому випадку формується змістова інтегративна система, що охоплює весь навчальний матеріал з певної фахової дисципліни (чи дисциплін). Саме така системність і є головною ознакою інтегративності зв'язків іноземної мови та спеціальних дисциплін, а не просто професійної спрямованості окремого іншомовного тексту чи традиційних міжпредметних зв'язків. До подальших напрямків свого дослідження відносимо аналіз можливостей інтегрованих форм і методів іншомовної підготовки у вищих навчальних закладах.

Література:

1. Баркасі В. В. Використання змішаної форми навчання при викладанні іноземних мов у ВНЗ [Текст] / В. В. Баркасі, С. Б. Баркасі // »Young Scientist». – 2015. – № 2. – С. 203-206.
2. Вовчаста Н. Я. Мотивація як чинник вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням фахівцями цивільного захисту» / Н. Я. Вовчаста // Педагогіка і психологія професійної освіти: науково-методичний журнал. – Львів, 2016. – № 4. – С. 48-57.
3. Гончаренко Т. Є. Лінгвістичні аспекти навчання фахівців з інженерних спеціальностей / Т.Є. Гончаренко // Інженерна освіта на межі століть: традиції, проблеми, перспективи. – Харків : ХДПУ, 2000. – С. 291-292.
4. Євтушенко Н. І. Інтеграція іноземних мов за професійним спрямуванням Із дисциплінами гуманітарного циклу / Н. І. Євтушенко // Педагогіка вищої та середньої школи. – 2013. – Вип. 38 – С. 205-208.
5. Карнаухова Л. М. Місце дисципліни «Іноземна мова» в кваліфікаційних характеристиках спеціаліста технічного профілю / Л. М. Карнаухова // Наука і сучасність. – 1998. – Ч. 1. – С. 11-17.
6. Мартинова Р. Ю. Сутність і структура процесуальної інтеграції професійної та іншомовної мовленнєвої діяльності [Текст] / Р. Ю. Мартинова // Педагогічна і психологічна науки в Україні : зб. наук. праць : в 5 т. – К. : Педагогічна думка, 2012. – Т. 3 : Загальна середня освіта. – С. 389-404.
7. Станівська Т. М. Організація навчання іноземної мови на міжпредметній основі / Т. М. Станівська // Проблеми та перспективи розвитку транспортних систем: техніка, технологія, економіка і управління : тези доп. першої наук.-практ. конф. – К. : КУЕТТ, 2003. – 225 с.
8. Стиркіна Ю. С. Дидактичні засади підготовки майбутніх учителів іноземної мови до викладання інтегрованих курсів : дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Стиркіна Ю. С. – Полтава, 2001. – 240 с.
9. Сумина В. Е. Интегративная функция иностранного языка в процессе профессионального образования / В. Е. Сумина // Проблемы интеграции гуманитарных, фундаментальных и профессиональных знаний в техническом образовании : материалы науч.-метод. конф. / под ред. Н. И. Сысоева. – Новочеркасск : Южн.-Росс. гос. тех. ун-т., 2001. – С. 225-247.
10. Шаргун Т. О. Інтеграція знань студентів зі спеціальних дисциплін та іноземних мов у технічних університетах / Т. О. Шаргун // Проблеми освіти : наук.-метод. зб. – К. : Наук.-метод. Центр вищої освіти, 2004. – № 39. – С. 165-171.

Пастырская И. Я.

**ИНТЕГРАТИВНЫЙ ПОДХОД К ИЗУЧЕНИЮ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА
И СПЕЦИАЛЬНЫХ ДИСЦИПЛИН В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ**

В статье охарактеризованы возможности интегративного подхода к формированию системного содержания изучения иностранного языка и специальных дисциплин в высших учебных заведениях. Обосновано, что в целостной модели специалиста иностранный язык является средством познания и стимулом к деятельности, ориентирует студентов на всестороннее развитие и способствует объединению учебных, воспитательных, образовательных, развивающих функций учебных дисциплин. Выявлено, что именно интегративные факторы способны регулировать соотношение разнородных знаний и обеспечить их совместимость и системность.

Ключевые слова: интегративный подход, интеграция, иностранные языки, профессиональная направленность, специальные дисциплины, высшие учебные заведения.

Pastyrska I. Y.

**PASTYRSKA I. Y. INTEGRATIVE APPROACH
TO LEARNING A FOREIGN LANGUAGE IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS**

The article highlights the importance of the impact of integrative tendencies in the formation of professional foreign language training of future professionals. There have been characterized opportunities of integrative approach to the formation of a system contents of learning a foreign language and special disciplines in higher educational institutions. There has been shown the importance of

independent work in the field of foreign language training and the role of motivational component in learning foreign languages. It has been proved that the study and implementation of content integration is a long and laborious process that requires developing appropriate innovative forms and methods of training and joint efforts of researchers and teachers of different disciplines. It is proved that an integrated model of professional foreign language is a means of learning and stimulus to activity that focuses students on full development and promotes the unification of teaching, educational and developmental functions of disciplines. The content of learning a foreign language is enriched with content of specific disciplines. It has been revealed that integrative factors can regulate the ratio of different types of knowledge and ensure compatibility, content, professional orientation of training material. It has been proved that consistency is the main feature of integrativeness of links of a foreign language with special disciplines.

Key words: integrative approach, integration, foreign languages, professional focus, special disciplines, higher educational institutions.

УДК 371.13:37.026:373.3

Пермінова Л. А.*

ПРИНЦИП НАОЧНОСТІ В ДИДАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті обґрунтовуються сучасні погляди на принцип наочності, окреслено особливості його реалізації у процесі дидактичної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Сучасний викладач вишу мусить використовувати такі форми наочності, які не лише доповнюють словесну інформацію, але й самі є носіями змістовної інформації. У статті порушено питання дидактичної значущості процесів мультимедіа-візуалізації, що виявляється насамперед у реалізації принципу наочності в навчанні студентів на якісно новому рівні. В умовах розвитку інформаційного суспільства широке використання засобів ІКТ призвело до зміни змісту принципу наочності, перетворення його в принцип візуалізації, який уявляється як процес розумового згортання змісту, що включає різні види інформації, в наочні образи.

Ключові слова: принцип наочності, форми наочності, мультимедіа-візуалізація, наочність у проектної діяльності.

Педагогічна освіта має бути спрямована на «підготовку кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження наукоємних та інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці» [6, с. 3]. Водночас сучасна соціокультурна ситуація, інформатизація та глобалізація науки призводять до трансформації принципів класичної дидактики. Поряд з іншими класичними дидактичними канонами змісту принцип наочності зазнає нині значних змін. Дослідити природу і сутність цих змін можна, якщо простежити, як змінювався зміст принципу наочності в логіці типів наукової раціональності.

Проблемі використання принципу наочності приділяли значну увагу педагоги В. Болтянський, А. Брушлинський, Я. Коменський, А. Леонт'єв, Г. Песталоцці, Ж. Руссо, К. Ушинський, Л. Фрідман, І. Осмоловська та ін. У їхніх працях розглядалась роль і значення наочності в освіті, формуванні понять та продуктивній навчальній діяльності тих, хто навчається. Навчальні функції наочності були досліджені у традиційній дидактиці такими педагогами-дослідниками, як Л. Заков, Ф. Менчинська, М. ІМахмутов, В. В'ялих та ін.

Наочність у педагогічних дослідженнях трактується по-різному, а саме: ілюстрація усного викладу матеріалу (М. Волович), засіб пізнавальної діяльності (Н. Полівнова), форма подання навчального матеріалу, властивість навчальних моделей (Л. Фрідман), дидактичний принцип (Л. Занков). При цьому відмінність у поглядах призводить

*© Пермінова Л. А.